

SANS-SOUCI KÉPTÁRA

Sans-Souci-t Potsdam mellett, az északnémet rokokó legsikerültebb alkotását, Nagy Frigyes francia példákön felbuzdult erős művészeti és kulturális érzeke teremtette meg. De mivel érdeklődése architektúrák, parkok és díszes interieur-ökön kívül még a művészet más ágaira is kiterjedt s a festészetet különösen kedvelte, gyűjtő-szenvedélyében lassanként nagyszabású képgyűjteményt is sikerült összeállítania. Fenmaradt följegyzései és levelei tanúsága szerint rendkívül szívéen viselte a gyűjtemény sorsát. Párizsban működő megbízottainak és ágenseinek, írásmódja ismeretes francia-német keverékében, egyre-másra megbízást adott, hogy magánkézből vagy az akkor mindinkább divatba jövő árveréseken, lehetőleg méltányos áron vásároljanak „... schönre grosse Tabellen de Galerie!“ Nyilvánvaló tehát, hogy képgyűjteménye tervszerű, jól megszervezett gyűjtési munka eredményét képviseli. Szaporodó gyűjteménye számára, melyet idővel kastélyaiban nem bírt már kellőképpen elhelyezni, elhatározta, hogy alkalmas épületet készítet. Az 1755—64-ben épült Sans-souci-i képtár, — egyike a legelső tisztán muzeális célra szolgáló épületeknek, — tehát Nagy Frigyes nevéhez fűződik. Az alacsony, földszintes, rendkívül izléses kis múzeumot, melynek úgy külső, mint belső konstrukciójában a szomszédos kastély hatását érezzük, Brüning Johann Gottfried királyi építőmester építette.

A képtár jellege teljesen megfelelt a XVIII. század művészi felfogásának, mely nem az egyes műalkotások önálló hangsúlyozására irányult, hanem a képek sűrű, tisztán dekoratív szem-

pontot követő akasztási módjával a repraesentans teremmel és díszes ornamentikával együtt ható, harmonikus egységet tartott szem előtt. A kor szelleme a festmények megválogatásában is érvényesült, amennyiben az olasz és németalföldi barokk alkotásai vannak túlsúlyban, de a szintén szép számban képviselt századeleji és korbéli francia mesterművek mégis Nagy Frigyes egyéni és sajátos művészi ízlését is visszatükröztetik. A Hohenzollern-ek műkincsei közt található nagyértékű francia festmények különben mind Nagy Frigyes szerzeményeképpen kerültek a család birtokába. Német muzeális szempontból pótolhatatlan vesztéséget jelent, hogy II. Vilmos császár az utóbbi időben több darabot Amerikába adott el. Az állami tulajdonba került műkincsekből a berlini Akadémia nemrégén kiállítást rendezett, melyen a Nagy Frigyes vásárolta francia festményekből szebbnél-szebb példák kerültek bemutatóra. Boucher, Chardin, Pater, Lancret remekművei mellett Watteau két híres és csodálatosan szép alkotása valóságos szenzációként hatott: Gersaint műkereskedő cégtáblája és az Embarquement pour Cythère, melyek régente, mint császári magántulajdon, szigorúan el voltak zárva a nyilvánosság elől és most kerültek első ízben a nagyközönség elé.

Nagy Frigyes halála után képtára mindinkább elveszítette egykori jelentőségét. Utódai valósággal mostoha gyermekként kezelték, az egyes darabokat különböző kastélyok díszítésére lassanként elhordozták, majd a francia háborúk alatt Párizsba vitték s bár a békekötés után visszazállították, egy-néhány festmény ez idő alatt örökre

SANS-SOUICI KÉPTÁRÉPÜLETE. A homlokzat részlete

SANS-SOUICI KÉPTÁRA. Homlokzat

SANS-SOUCI-I KEPTAR BELSEJE

SANS-SOUCI-I KEPTAR BELSEJE. Részlet

elkallódott. A képtárt legnagyobb vesztesége azonban 1829-ben, a berlini múzeum alapításával érte, amikor az erre a célra kirendelt bizottság a legértékesebbeknek vélt darabokat az új múzeum számára válogatta ki. Az ezután megmaradt kevés és jelentéktelen festmény csak alárendelt muzeális jelentőséget kölcsönzött a képtárnak, melyről hamarosan jóformán megfeledkeztek. Oly kevesen tudtak róla egyáltalában, hogy hosszú időn keresztül még egykori kulturális jelentősége sem igen vonzott már érdeklődőket. Annál inkább dicséretreméltó, hogy az állami kastélyok és kertek vezetősége, Ernst Gall-lal az élén, általános konzerválási és restaurálási programjába az elfelejtett kis múzeum új életre keltését is belevette. Hosszas munkálatok után 1930. év nyarán már meg is nyitották a közönség számára, miáltal Berlin muzeális gazdagsága nagyjelentőségű és minden tekintetben rendkívül érdekes gyűjteménnyel növekedett.

Első „inspektorának“, Matthäus Oesterreichnak fenmaradt akasztási tervrajzai és a gyűjtemény régi katalógusának 1770-ből való második kiadása alapján a lehetőség szerint visszaállították a képtár eredeti állapotát. A Kaiser-Friedrich-Museum Sans-Souci-i provenienciájú képeinek kivételével, a különböző kastélyok és képraktárok birtokából valóban sikerült is a festmények legnagyobb részét eredeti helyére visszazáraztatni. Hábár megcsonkítva, mégis egy tisztán XVIII. sz.-i jellegű gyűjteménnyel állunk itt szemben. Hallatlan érdekessége tehát elsősorban abban áll, hogy különösen ritka kultúrtörténelmi dokumentumot repraesentál. Sőt mondhatni, hogy karakterében szinte egyedülálló, hiszen ismeretes, hogy Németország többi és amúgyis kevészámú tisztán muzeális célra készült fejedelmi épületei, élükön a düsseldorfi képtárral, már régen el-

pusztultak és más, régi keletű gyűjtemények többnyire csak a kastélyok keretén belül találtak elhelyezésre, nem pedig egy eredeti rendeltetésképpén múzeumnak készült épületben.

Bár berendezésénél fogva természetesen nem felel meg mai muzeális követelményeinknek, — sem rossz, oldalvilágítású nagyterme, sem pedig a sűrű akasztási mód nem juttatja kellőképpen érvényre az egyes műalkotások szépségeit, — mégis rendkívül élvezetes látványt nyújt a tiszta stílusú architektúra, az aranyozott stukk-ornamentika és a festmények színfoltjaival tarkított falak tökéletes, dekoratív egyíthetősége. A festmények között, bár az újabb stíluskritikai kutatás alaposan megrostálta a hajdan nagy mesterek nevei alatt szereplő alkotásokat, még mindig találunk szép számban elsőrangú műremekeket is. Így Rubens nem kevesebb, mint öt és Van Dyck három hiteles művén kívül a németalföldi kismesterek számos kitűnő alkotással vannak benne képviselve. A nagy olasz barokk számos repraesentans közt különös érdekességgel bír Domenichino Szt. Péter kiszabadítását ábrázoló festménye, mely kompozíciójában azonos a római S. Pietro in Vincoli templom ismert oltárképével. Régebben az utóbbit tartották eredetinek, míg a Sans-souci-i képben egy régi másolatát vélték. A kutatók legutóbbi megállapítása szerint azonban éppen fordítva van, — az eredetit a XVIII. század folyamán elhurcolták a templomból s helyére másolatot akasztottak. Különböző viszontagságok után került az eredeti műalkotás egy párizsi műkereskedő birtokába, kitől azután Nagy Frigyes megbízottja hamar megvásárolta a királyi képtár számára. Kétségtelen tehát, hogy a gyűjtemény nagy kulturális jelentőségén kívül magas művészi szintet is képvisel és megnyitása minden műbarátnak öröme.

Dr. HAJÓS ERZSÉBET (Berlin)

RUBENS PÉTER PAL (1577—1640): A SZENT CSALÁD
A Sam-souci-i képtárban